ECLI:LV:AT:2026:0513.C73318522.12.S

Lieta Nr. C73318522, SKC-12/2026

Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts

SPRIEDUMS

Rīgā 2026. gada 13. maijā

Senāts šādā sastāvā: senators referents Intars Bisters, senatori Kaspars Balodis un Erlens Kalniņš

izskatīja rakstveida procesā /Persona B/ kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas 2023. gada 27. novembra spriedumu /Persona B/ prasībā pret Latvijas valsti Valsts ieņēmumu dienesta personā, ar trešajām personām /Persona C/ un likvidējamo AS „Latvijas Krājbanka", par īpašuma tiesības atzīšanu uz nekustamo īpašumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Uzņēmumu reģistra 2016. gada 9. jūnija lēmumu Nr. /numurs/ /Nosaukums B/, reģistrācijas Nr. /numurs B/, tikusi izslēgta no komercreģistra, pamatojoties uz Komerclikuma 317. panta otro daļu.

/Nosaukums B/ vienīgais dalībnieks un valdes loceklis laika posmā no 2008. gada 20. jūnija līdz tās likvidācijas (izslēgšanas no komercreģistra) dienai bija /Persona B/.

Pēc /Nosaukums B/ likvidācijas un izslēgšanas no komercreģistra palicis tās mantas objekts – 1859/37500 domājamās daļas (turpmāk – strīdus domājamās daļas) no nekustamā īpašuma /Adrese A/, kadastra Nr. /numurs A/, kas ierakstīts Bauskas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /numurs A/ (turpmāk – nekustamais īpašums).

Jau pēc apelācijas instances tiesas sprieduma taisīšanas izskatāmajā lietā, pamatojoties uz Uzņēmumu reģistra 2016. gada 9. jūnija lēmumu Nr. /numurs/ par /Nosaukums B/ izslēgšanu no komercreģistra un 2025. gada 12. decembra valstij piekritīgās manta apraksta un novērtējuma aktu Nr. 5013R/25, 2026. gada 10. februārī zemesgrāmatā nostiprināta strīdus domājamo daļu pāreja Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā.

[2] /Persona B/ 2022. gada 27. janvārī cēlis tiesā prasību pret Latvijas valsti Valsts ieņēmumu dienesta personā, kurā, pamatojoties uz Komerclikuma 317. panta trešo daļu (*likuma redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. jūlijam*), 330. pantu un Civillikuma 417. pantu, lūdzis atzīt viņam īpašuma tiesību uz strīdus domājamām daļām no nekustamā īpašuma.

Prasības pieteikumā norādīts šāds pamatojums.

[2.1] /Nosaukums B/ vienkāršotā likvidācija bija nepamatota. Nav pieļaujams tas, ka vienkāršotas likvidācijas ceļā valsts izbeidz tādas kapitālsabiedrības darbību, kurai ir manta un kreditori.

[2.2] Komerclikuma 317. panta trešā daļa (*likuma redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. jūlijam*) un Civillikuma 417. pants liedz mantu, kas palikusi pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra, nodot valsts īpašumā.

Komerclikuma vispārējais regulējums paredz, ka manta, kas paliek pāri pēc sabiedrības likvidācijas, piekrīt tās dalībniekiem. Tā kā prasītājs /Persona B/ bija vienīgais /Nosaukums B/ dalībnieks, tad strīdus domājamās daļas no nekustamā īpašuma ir uzskatāms par viņam piederošām.

[3] Ar Zemgales rajona tiesas 2023. gada 6. jūlija spriedumu prasība noraidīta.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[3.1] Ievērojot Civillikuma ievada 3. pantā noteikto, tiesa, izspriežot civillietu, piemēro tiesību normas, kuras bija spēkā /Nosaukums B/ likvidācijas brīdī, t. i., 2016. gada 9. jūnijā.

Komerclikuma 317. panta trešā daļa (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 31. jūlijam*) noteica, ka manta, kas palikusi pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra šā panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā, pielīdzināma bezmantinieku mantai atbilstoši Civillikuma 417. panta noteikumiem.

Civillikuma 417. pants (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2022. gada 31. decembrim*) noteica, ka manta, kas paliek pēc juridisku personu izbeigšanās, izņemot peļņas sabiedrības, pielīdzināma bezmantinieku mantai un piekrīt valstij, ja likums, viņu dibināšanas akts vai statūti nenoteic citādi.

Civillikuma 930. panta piezīmē (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2022. gada 31. decembrim*) paredzēts, ka nekustamas bezīpašnieka lietas piekrīt valstij.

[3.2] Lai gan Civillikuma 417. pants (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2022. gada 31. decembrim*) noteica izņēmumu attiecībā uz mantu, kas paliek pēc peļņas sabiedrību izbeigšanās, tomēr no Komerclikuma 317. panta otrās un trešās daļas (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 31. jūlijam*) izriet, ka vienkāršotās likvidācijas gadījumā peļņas sabiedrības manta, kas palikusi pēc šīs sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra, ir pielīdzināma bezmantinieka mantai. Tādējādi, sistēmiski iztulkojot Civillikuma 417., 930. pantu un Komerclikuma 317. pantu, nepārprotami secināms, ka mantisks labums, kas ir palicis pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra vienkāršotās likvidācijas kārtībā, ir pielīdzināms bezmantinieka mantas objektam vai bezīpašnieka lietai un ir piekritīgs valstij.

Turklāt, iztulkojot piemērojamās tiesību normas, jāņem vērā arī tas, ka 2021. gada 1. augustā spēkā stājās grozījumi Komerclikuma 317. panta trešajā daļā, un šobrīd minētā tiesību norma nepārprotami noteic, ka manta, kas palikusi pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra, piekrīt valstij. Kā tas izriet no minēto grozījumu anotācijas, likumdevēja mērķis bija noteikt, ka ikviens mantisks labums, kas pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra ir palicis bez īpašnieka, neatkarīgi no tā, kādā kārtībā sabiedrība ir likvidēta, ir piekritīgs valstij, nevis, kā tas ir bijis līdz minēto grozījumu izdarīšanai, ka valstij ir piekritīga tikai tā manta, kas palikusi pēc sabiedrības vienkāršotās likvidācijas. Arī 2022. gada 13. oktobra grozījumi Civillikuma 417. pantā un 930. panta piezīmē (*stājās spēkā 2023. gada 1. janvārī*) izdarīti, lai stiprinātu principu, ka jebkāda manta, kas tomēr ir palikusi vai atradusies pēc jebkādas (peļņas vai bezpeļņas) juridiskās personas izbeigšanās, piekrīt publiskai personai – valstij vai pašvaldībai.

[3.3] /Nosaukums B/ likvidācija ir notikusi vienkāršotā kārtībā, neieceļot likvidatoru un viņam neveicot Komerclikuma 324.–328. pantā (*likuma redakcijā, kas bija spēkā 2016. gada 9. jūnijā*) noteiktās darbības, tostarp nesastādot atlikušās mantas sadales plānu. Līdz ar to nav pamata atzīt, ka pēc sabiedrības vienkāršotās likvidācijas palikušais mantiskais labums – strīdus domājamās daļas no nekustamā īpašuma, pamatojoties uz Komerclikuma 330. panta pirmo daļu, būtu nododams prasītāja kā /Nosaukums B/ bijušā vienīgā dalībnieka īpašumā.

[4] Izskatījusi prasītāja apelācijas sūdzību, Zemgales apgabaltiesa ar 2023. gada 27. novembra spriedumu prasību noraidījusi.

Apelācijas instances tiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 432. panta piekto daļu pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma argumentācijai, atzīstot to par pareizu un pilnībā pietiekamu.

[5] Prasītājs /Persona B/ iesniedzis kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu, lūdzot to atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[5.1] Ar 2012. gada 29. novembra grozījumiem Komerclikumā tika ieviests vienkāršotās likvidācijas process, kas atbilstoši minēto grozījumu anotācijā norādītajam bija vērsts uz „tukšo" un ekonomiski neaktīvo subjektu ātru izslēgšanu no komerctiesiskās vides.

/Nosaukums B/ nebija uzskatāma par „tukšu", jo šai komercsabiedrībai piederēja strīdus domājamās daļas no nekustamā īpašuma. Komercsabiedrību nevar uzskatīt arī par ekonomiski neaktīvu, jo tai bija kreditori, kuru prasījuma tiesības bija nodrošinātas ar hipotēku, kas atspoguļojās zemesgrāmatā. Līdz ar to nebija pieļaujams, ka vienkāršotās likvidācijas ceļā valsts izbeidz tādas sabiedrības darbību, kurai ir manta un kreditori. Tādējādi /Nosaukums B/ vienkāršotā likvidācija bija nepamatota un kas radīja sekas, ka pāri palikusī manta nepamatoti piekrīt valstij, aizskarot gan šīs sabiedrības dalībnieka, gan tās kreditoru intereses.

[5.2] Tiesa ir nepareizi iztulkojusi Komerclikuma 317. pantu un Civillikuma 417. pantu.

[5.2.1] Komerclikuma 317. panta trešā daļa pati par sevi nenoteic, ka manta, kas paliek pēc juridiskās personas izbeigšanās, ir piekritīga valstij, bet gan norāda, ka šādā gadījumā piemērojams Civillikuma 417. panta regulējums.

Komerclikuma 317. panta trešā daļa neietekmē strīdu pēc būtības, bet svarīga ir tieši Civillikuma 417. panta piemērošana.

[5.2.2] Civillikuma 417. pants skaidri noteic, ka peļņas sabiedrības manta, kas paliek pāri pēc tas izbeigšanās, ir piekritīga valstij tikai šajā tiesību normā norādītajos izņēmuma gadījumos.

Sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļu turētāji var atstāt sabiedrības mantu valsts īpašumā, ja to vēlas, bet Civillikuma 417. pants neparedz iespēju, ka manta, kas palikusi pēc peļņas sabiedrības izbeigšanās, bez kapitāla daļu turētāja iesaistes piekrīt valstij. Sistēmiski iztulkojot Civillikuma un Komerclikuma noteikumus (tostarp Komerclikuma 330. pantu, kas vispārējā kārtībā paredz, ka tad, ja pēc komercsabiedrības likvidācijas paliek pāri manta, tā tiek sadalīta starp dalībniekiem proporcionāli katra dalībnieka daļai), secināms, ka komercsabiedrības manta piekrīt tieši komercsabiedrības dalībniekiem. Šāds normatīvā regulējuma sistēmisks iztulkojums ir loģisks un atbilst vispārējai lietu kārtībai, jo, beidzot pastāvēt juridiskai personai, pāri palikusī tās manta piekrīt personai, kura to sākotnēji tajā ir ieguldījusi. Līdz ar to mantu, kas palikusi pēc juridiskas personas vienkāršotās likvidācijas procesa, nevar uzskatīt par piekritīgu valstij atbilstoši Civillikuma 417. pantam.

[6] Valsts ieņēmumu dienests iesniedzis rakstveida paskaidrojumus par kasācijas sūdzību, uzskatot to par nepamatotu.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis spriedumu attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, Senāts atzīst, ka spriedums atstājams negrozīts.

[8] Tiesību pamatjautājums, uz kuru jāatbild Senātam izskatāmajā lietā, ir par Civillikuma 417. panta piemērošanu situācijā, kad sabiedrība ar ierobežotu atbildību kā „peļņas sabiedrība" minētās normas izpratnē tiek izslēgta no komercreģistra Komerclikuma 317. panta otrās daļas kārtībā ar komercreģistra iestādes lēmumu, neveicot sabiedrības likvidāciju.

[8.1] Parasti sagaidāmos civiltiesiskās apgrozības apstākļos „peļņas sabiedrības", t. i., personālsabiedrības (pilnsabiedrības, komandītsabiedrības) vai kapitālsabiedrības (sabiedrības ar ierobežotu atbildību, akciju sabiedrības, Eiropas komercsabiedrības), darbība tiek izbeigta, pamatojoties uz šīs sabiedrības dalībnieku (biedru) lēmumu. Savukārt tiesību uz likvidācijas kvotu jeb sabiedrības atlikušās mantas sadali dalībnieks (biedrs) var iegūt tikai pēc kreditoru prasījumu apmierināšanas vai viņiem paredzētās naudas deponēšanas un likvidācijas izdevumu segšanas, kā to attiecībā uz kapitālsabiedrībām noteic Komerclikuma 328. panta pirmā daļa, bet attiecībā uz personālsabiedrībām – Komerclikuma 112. pants.

/Nosaukums B/ darbība ir izbeigta nevis parastā likvidācijas kārtībā, bet gan šī sabiedrība ir tikusi izslēgta no komercreģistra ar Uzņēmumu reģistra kā komercreģistra iestādes lēmumu par sabiedrības darbības būtiskiem pārkāpumiem, kuri pēc iestādes brīdinājuma netika novērsti. Administratīvā akta par sabiedrības izslēgšanu no komercreģistra tiesiskums netiek pārbaudīts civilprocesuālā prasības tiesvedības kārtībā, tāpēc kasācijas sūdzībā izteiktais apgalvojums, ka /Nosaukums B/ izslēgšana no komercreģistra bijusi prettiesiska, nepelna ievērību izskatāmajā lietā par īpašuma tiesības atzīšanu uz strīdus domājamām daļām no nekustamā īpašuma.

/Nosaukums B/ pirms tās izslēgšanas no komercreģistra nav veikusi norēķinu ar tai zināmiem kreditoriem, tāpēc – pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam – lietā nemaz nepastāv Komerclikumā noteiktie priekšnoteikumi, lai prasītājs kā sabiedrības bijušais dalībnieks varētu pretendēt uz sabiedrības likvidācijas kvotu, proti, ka sabiedrībai pēc tās izslēgšanas no Komercreģistra vispār būtu atlikusi kāda no parādiem brīva manta, uz kuru sabiedrības bijušais dalībnieks varētu pretendēt.

[8.2] Komerclikuma 317. panta trešā daļa šobrīd spēkā esošajā redakcijā paredz, ka manta, kas palikusi pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra, piekrīt valstij.

Laikā, kad /Nosaukums B/ tika izslēgta no komercreģistra, Komerclikuma 317. panta trešā daļa (*likuma redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. jūlijam*) paredzēja, ka manta, kas palikusi pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra šā panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā, pielīdzināma bezmantinieku mantai atbilstoši Civillikuma 417. panta noteikumiem. Savukārt Civillikuma 417. pants (*likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2022. gada 31 decembrim*) paredzēja, ka manta, kas paliek pēc juridisku personu izbeigšanās, izņemot peļņas sabiedrības, pielīdzināma bezmantinieku mantai un piekrīt valstij, ja likums, viņu dibināšanas akts vai statūti nenosaka citādi.

Nav šaubu par to, ka /Nosaukums B/ kā komercsabiedrība atbilda Civillikumā lietotajam jēdzienam „peļņas sabiedrība", jo ikviens komersants savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komercdarbību (sk.*Komerclikuma 1. panta otro daļu*). Tomēr Civillikuma 417. panta pazīme "izņemot peļņas sabiedrību" uz izskatāmo gadījumu, pielīdzinot sabiedrības mantu bezmantinieku mantai, nav attiecināma, jo likums, t. i., Komerclikuma 317. panta trešā daļa, noteic citādi un attiecas uz visām kapitālsabiedrībām, kuras no komercreģistra izslēgtas ar komercreģistra iestādes lēmumu par sabiedrības darbības būtiskiem pārkāpumiem. Turklāt attiecībā uz nekustamu īpašumu Civillikuma 930. panta piezīmē ir tieši paredzēts, ka nekustamas bezīpašnieka lietas piekrīt valstij.

Ir nevietā prasītāja atsaukšanās uz /Nosaukums B/ hipotekāro kreditoru interešu aizsardzību kā priekšnoteikumu no komercreģistra izslēgtas sabiedrības bijušajam dalībniekam atzīt īpašuma tiesību uz strīdus domājamām daļām no nekustamā īpašuma, jo tieši pats prasītājs kā sabiedrības vienīgais dalībnieks un vienīgais valdes loceklis, neveicot komercdarbību un nepiesakot sabiedrības likvidāciju, ir ignorējis hipotekāro kreditoru intereses.

Pāri palikušās mantas pielīdzināšana bezmantinieku mantai, kas piekrīt valstij, atbilst no komercreģistra izslēgtas sabiedrības hipotekāro kreditoru interesēm. To uzskatāmi atklāj Civillikuma 416. panta otrā daļa, kas paredz, ka bezmantinieku mantas gadījumā valsts atzīst parādus, kuri nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu, un atbild par tiem tikai ar to mantu, kuru valsts patiesi iegūst bezmantinieku mantas pārņemšanas procesā. Citiem vārdiem, par sabiedrības darbības būtiskiem pārkāpumiem no komercreģistra izslēgtas sabiedrības gadījumā valsts nodrošina pāri palikušās mantas civiltiesisko apgrozību, tostarp arī hipotekāro kreditoru pamatoto interešu aizsardzību.

[8.3] Līdz ar to nav pamatoti kasācijas sūdzības argumenti par Komerclikuma 317. panta trešās daļas un Civillikuma 417. panta nepareizu iztulkošanu un piemērošanu, un tādēļ pārbaudāmais spriedums ir atstājams negrozīts.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 1. punktu, Senāts

nosprieda

atstāt negrozītu Zemgales apgabaltiesas 2023. gada 27. novembra spriedumu, bet /Persona B/ kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators I. Bisters Senators E. Kalniņš Senators K. Balodis